

УДК 338.23:351.865(477)

О. В. Булатова,

д. е. н., професор, професор кафедри міжнародних фінансів, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7938-7874>

Н. В. Резнікова,

д. е. н., професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2570-869X>

В. А. Крикун,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2095-2223>

О. С. Шепель,

PhD, асистент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9200-9925>

Г. О. Гридасова,

PhD, молодший науковий співробітник, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9270-5213>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.17.4

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КЛІМАТИЧНИМ ЗМІНАМ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ КОНФЛІКТІВ: БЕЗПЕКОВА ДОМІНАНТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

O. Bulatova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of International Finance, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

N. Reznikova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

V. Krykun,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Business, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

O. Shepel,

PhD, Assistant of the Department of World Economy and International Economic Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

G. Grydasova,

PhD, Junior Researcher, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF COMBATING CLIMATE CHANGE IN THE CONDITIONS OF EXTENDING CONFLICT: A SECURE DOMINANT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Метою статті є аналіз політик, що визначають характер міжнародного співробітництва у сфері протидії кліматичним змінам в умовах загострення конфліктів. Проведене дослідження доводить нагальність розбудови системи глобальних інституцій управління стратегічними ресурсами для контролю за кліматичними змінами, яка передбачає

перегляд концепції суверенітету над ресурсами. Якщо формування політики, стратегій та інституцій управління ризиками стихійних лих та адаптації до них легітимізуватиме втручання у національну політику на принципах консолідації запитів субнаціонального, національного та міжнародного рівнів, уряд країни втрачатиме суверенітет над вибором своєї спеціалізації в новому міжнародному поділі праці в умовах змін клімату, які одночасно є проблемою для розвитку і результатом асиметричності міжнародного розвитку. У цьому контексті шляхи до набуття ознак стійкості до кліматичних змін включають як поступові, так і трансформаційні підходи до розвитку. Міжнародна співпраця у сфері комплексного управління ризиками стихійних лих відображає перехід від політики реагування на стихійні лиха до політики управління ризиками стихійних лих, що свідчить про зміну акцентів в питаннях планування. Політика підвищення стійкості для забезпечення здатності уникнути значних негативних наслідків передбачає одночасно зниження ризику стихійних лих та адаптацію до зміни клімату, що свідчить про розширення дискурсу — від управління ризиками стихійних лих, пов'язаних головним чином з готовністю до стихійних лих та реагуванням на них, до зниження ризику стихійних лих як таких. Потенційна співпраця також може включати спільні зусилля з адвокації, коли різні громади чинять постійний тиск на відповідні місцеві органи влади, щоб ті визначили пріоритетність своїх проблем, пов'язаних із діями щодо зміни клімату.

Стаття підготовлена в рамках виконання науково-дослідної роботи 0123U102061 "Міжнародні механізми забезпечення ресурсами стратегічного значення для підвищення обороноздатності України".

The aim of the article is to analyze the policies that determine the nature of international cooperation in the field of combating climate change in the context of aggravating conflicts. The conducted research proves the urgency of building a system of global institutions for the management of strategic resources for climate change control, which involves revising the concept of sovereignty over resources. If the formation of policies, strategies and institutions for disaster risk management and adaptation legitimizes intervention in national politics on the principles of consolidating the demands of the subnational, national and international levels, the country's government will lose sovereignty over the choice of its specialization in the new international division of labor in the context of climate change, which is both a problem for development and a result of the asymmetry of international development. In this context, the paths to acquiring signs of resilience to climate change include both gradual and transformational approaches to development. On the one hand, without deepening international cooperation, it is impossible to solve the problem of adaptation to climate change and counteract its further aggravation, on the other hand, the problem of managing natural resources necessary for the new digital and green transitions, which determine the signs of a new industrial renaissance, to which the leaders of the economic race are so eager in the face of intensifying geopolitical confrontation, is itself becoming a new conflict generator. International cooperation in the field of integrated disaster risk management reflects the transition from a policy of responding to natural disasters to a policy of managing natural disaster risks, which indicates a change in emphasis in planning issues. The policy of increasing resilience to ensure the ability to avoid significant negative consequences involves simultaneously reducing the risk of natural disasters and adapting to climate change, which indicates a broadening of the discourse — from disaster risk management, which is mainly related to disaster preparedness and response, to reducing the risk of natural disasters as such. Potential collaborations could also include joint advocacy efforts, where different communities put sustained pressure on relevant local governments to prioritize their concerns related to climate change action. The article was prepared as part of the research work 0123U102061 "International mechanisms for providing resources of strategic importance to increase the defense capability of Ukraine."

Ключові слова: міжнародне співробітництво, глобальне управління, екологічна криза, сталий розвиток, світопорядок, геополітичне суперництво, реіндустріалізація, цифровий перехід, конфлікти, виклики, загрози, глобальні проблеми, національна безпека, економічний суверенітет, ресурси, суверенітет над ресурсами, ЦСР, регулювання, адаптація, інститути.

Key words: international cooperation, global governance, environmental crisis, sustainable development, world order, geopolitical rivalry, reindustrialization, digital transition, conflicts, challenges, threats, global problems, national security, economic sovereignty, resources, sovereignty over resources, SDGs, regulation, adaptation, institutions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Посилення конфронтації між великими державами завжди впливає на ефективність глобального управління. Послаблення сучасного міжнародного порядку є яскравим і трагічним підтвердженням цього. Існуючі міжна-

родні інституції виявились вкрай неефективними у запобіганні та врегулюванні конфліктів у сучасних умовах. Сучасні конфлікти мають прямі та непрямі наслідки, які посилюють гуманітарні кризи, поглиблюють нерівність та асиметрії соціально-економічного розвитку

країн. Як результат, поглиблення й поширення сучасних конфліктів перешкоджає колективним зусиллям вирішення глобальних проблем, унеможливорює досягнення Цілей сталого розвитку — розвиток та зростання (SDG 1-9), рівність (SDG 10), мир та справедливість (SDG 16), партнерство заради сталого розвитку (SDG 17) тощо.

Інтенсивність екологічних загроз, їх прямий та непрямий вплив, що каскадно поширюється на елементи системи, залежно від рівня стійкості може вплинути на переформатування внутрішньої побудови компонентів системи. За умов низької інтенсивності стійкість систем обмежує прямий вплив екологічних загроз і, як результат, у соціально-економічних системах зберігається рівень добробуту, який мала країна до початку дії загроз. Коли ж екологічні загрози набувають високого рівня інтенсивності, у тому числі катастрофічного, відбувається не тільки переналаштування внутрішньої структури, змінюється її здатність до відновлення, формується нова структура системи, що буде характеризуватись новим рівнем добробуту і рівнем стійкості (як більш високим, так і більш низьким). Відповідно до концепції "позитивного миру", що визначається як наскрізний фактор прогресу, що забезпечує основу для подолання глобальних викликів і який досягається не тільки відсутністю насильства, а й ідеологією, інститутами, структурами, що формують та підтримують мир, забезпечують кращі економічні результати, вищу продуктивність, показники добробуту, рівень інклюзивності, відповідні екологічні показники. Такі суспільства, як правило, не тільки більш ефективно захищені від впливу стихійних лих та швидше відновлюються після криз, вони сприяють мирному вирішенню конфліктів у суспільстві, посилюють його згуртованість, легше та швидше адаптуються до нових потрясінь тощо. Як наслідок, все це у сукупності сприяє розвитку людського потенціалу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Причинно-наслідковий зв'язок між антропогенною зміною клімату та конфліктом є предметом наукових дискусій, а результати досліджень про взаємозв'язок між кліматом і конфліктами різноманітні та суперечливі. Аналіз доробку українських [1—19] і зарубіжних вчених [28; 38; 48; 49] свідчить, що джерелами потенційних конфліктів можуть стати не ефективність управління, його якість та ре-

зультативність, рівень корупції та бюрократії. Г. Херге і Г. Нігард [33], Л.-Е. Седерман, С. Хуг, Л. Ф. Кребс [23], К. Хайнс [32], Т. Тейлер [50], Ч. Жанг [35] переконані, що детермінуючим конфліктогенністю чинником виступає саме стан внутрішніх проблем у країні, а для Т. Гурр [30], Дж. Д. Фірон, Д. Д. Лейтін [29] першочергове значення надається нерівності та недоволеності у суспільстві. Дослідники К. Мах, К. Краан, В. Адгер [39], К. Унфрід, К. Кіс-Катос, Т. Позе [51], М. Брекнер, У. Сунде [20], А. Келлі, Р. Радлер [37] наполягають, що значною рушійною силою конфліктів для країн у системі координат сучасних викликів стають саме кліматичні зміни та викликані ними екологічні загрози. Дослідники відзначають, що кліматичні зміни формують не тільки екологічні загрози, а й посилюють напруженість та посилення конкурентної боротьби за ресурси на тлі зростаючого їх дефіциту. Відповідно, зміну клімату можна розглядати як підсилювач загроз, які пов'язані із дією інших чинників.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є аналіз політик, що визначають характер міжнародного співробітництва у сфері протидії кліматичним змінам в умовах загострення конфліктів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Механізми кліматично-конфліктних зв'язків залишаються ключовою невизначеністю [39], змінюючись у просторі і часі [34]. Емпіричні дані про наслідки кліматичних змін свідчать, що глобальне потепління збільшує частоту екстремальних подій і конфліктів. Існує значний позитивний зв'язок між викидами парникових газів та військовими конфліктами, особливо низькоінтенсивними та інтернаціоналізованими внутрішньодержавними конфліктами [40; 50; 51]. Міжнародне співробітництво у сфері протидії кліматичним змінам в умовах загострення конфліктогенності реалізується через формування політик із адаптації до змін клімату і протидії кліматичним змінам, і апелює здебільшого до понять "екстремальні події", "стихійні лиха", "екологічний ризик", "вразливість" тощо.

"Екстремальні події" є наслідком мінливості клімату за стабільних або змінних кліматичних умов, і визначаються як встановлення погодної або кліматичної змінної вище (або нижче) діапазону спостережуваних значень змінної. "Стихійні лиха" визначаються як серйозні зміни

в нормальному функціонуванні громади або суспільства внаслідок небезпечних фізичних подій, що спричиняють вразливість соціальних умов, що призводять до несприятливих людських, матеріальних, економічних або екологічних наслідків, які потребують негайного реагування на надзвичайні ситуації для задоволення критичних людських потреб і які можуть вимагати зовнішньої підтримки для відновлення. Тоді "ризик стихійного лиха" визначається як ймовірність протягом певного періоду часу серйозних змін у нормальному функціонуванні громади або суспільства внаслідок небезпечних фізичних подій.

"Небезпечні фізичні події" можуть мати природне, соціально-природне або суто антропогенне походження (землетруси, виверження вулканів та цунамі, повені та посухи). "Неекстремальні фізичні події" також можуть призводити до катастроф, і призводять до них, якщо цьому сприяють сукупність фізичних або соціальних умов. Лєвова кількість катастроф, що щорічно реєструються, пов'язана з фізичними подіями, які не є екстремальними, але мають важливий соціальний та економічний вплив на місцеві громади та органи влади, як окремо, так і в сукупності, і радше проявляє себе як серйозні перебої у функціонуванні соціальних та економічних систем.

"Екологічний ризик" залежить від інтенсивності потенційного впливу, який може походити від економічних та регулюючих інститутів. Наприклад, відсутність продовольчої безпеки може бути результатом змін на світовому ринку, спричинених впливом посухи або повені на виробництво сільськогосподарських культур в іншому місці. "Вразливість до екологічних потрясінь" оцінюється здатністю передбачати, управляти, протистояти і відновлюватися після несприятливих наслідків фізичних подій. По суті, "вразливість" залежить від сукупності історичних, соціальних, економічних, політичних, культурних, інституційних процесів, від доступності природних ресурсів та якості екологічних умов та процесів.

Зростання збитків від стихійних лих призвело до актуалізації фінансування відновлення після стихійних лих. У цьому контексті концепція "передачі ризиків стихійних лих" стосується процесу формального чи неформального перенесення фінансових наслідків певних ризиків від однієї сторони до іншої, коли домогосподарство, громада, підприємство чи державний орган отримують ресурси від іншої сторони після того, як стихійне лихо станеться, в

обмін на постійні або компенсаційні соціальні чи фінансові виплати, що надаються цій іншій стороні. Механізми передачі ризиків стихійних лих є компонентом як управління стихійними лихами, так і зменшення ризиків стихійних лих. У першому випадку передбачаються фінансові заходи для подолання наслідків стихійного лиха після того, як воно відбудеться. В другому випадку, адекватне використання страхових премій може заохочувати використання заходів щодо зменшення ризиків стихійних лих у застрахованих елементах.

"Адаптація до зміни клімату" — поняття, яке стосується як людських, так і природних систем. "Адаптація" в людських системах визначається як процес адаптації до фактичного або очікуваного клімату та його наслідків з метою пом'якшення шкоди або використання можливостей. У природних системах "адаптація" визначається як процес адаптації до фактичного клімату та його наслідків.

"Співробітництво у сфері пом'якшення наслідків стихійних лих" передбачає дії, спрямовані на обмеження подальших несприятливих умов співіснування або господарювання після того, як стихійне лихо вже сталося, і стосується уникнення так званої "другої катастрофи", що може характеризуватися, серед іншого, негативним впливом на здоров'я людей та доступність засобів до існування через неадекватне реагування на стихійні лиха у процесі реалізації політики відновлення без врахування непередбачуваних обставин. Співпраця у сфері "запобігання ризику стихійних лих" та "запобігання стихійним лихам" стосується усунення або запобігання основним причинам та умовам, що призводять до стихійного лиха, таким чином виключаючи можливість як ризику стихійного лиха, так і його матеріалізації. Такий підхід базується на припущенні, що ризик стихійного лиха є керованим, а відтак ц певній мірі його матеріалізації можна запобігти. Реалізація політики проактивного управління ризиками стихійних лих та адаптація до них може суттєво сприяти уникненню майбутніх, а не лише зменшенню існуючих ризиків та стихійних лих після того, як вони відбулись, як у випадку адаптації політики коригувального або реактивного управління.

Озеленення міжнародної адженди матиме неоднозначні наслідки для міжнародної конкурентоспроможності. Так, збільшення виробничих витрат через впровадження вуглецевих податків напряду впливає на конкурентоспроможність промислових компаній. Однак ступінь такого впливу залежить від ціни на вуглець,

що встановлюється в різних країнах. У країнах з високими цінами на вуглець промислові компанії матимуть економічно не вигідні умови порівняно з компаніями, розташованими в регіонах з нульовими або низькими цінами на вуглець. Обмежені водні ресурси із врахуванням фактору зміни клімату посилюють конкуренцію всередині секторів, регіонів та країн за розподіл та доступ до них. Цей конфліктний зв'язок між водою, кліматом та довкіллям детермінує запит на ревізію водної політики із врахуванням глобальних факторів впливу. Цифровий перехід, анонсований як мегатренд міжнародного економічного розвитку, є вкрай водовитратним з позицій забезпечення функціонування цифрової інфраструктури. Втім в умовах ескалації геоекономічного протистояння дедалі більше країн безапеляційно затверджують амбітні програми промислового ренесансу, використовуючи поняття "реіндустріалізація", "решоринг", "індустріальне лідерство" тощо. Констатуємо, що декларована на мегарівні міжнародної економічної політики декарбонізація не координується із анонованими на макрорівні політиками індустріального та стратегічного розвитку в умовах переважання на рейки воєнної економіки.

Політика регуляторних обмежень напряму впливає на діяльність компаній промислового сектору. Такі обмеження можуть виникати внаслідок впровадження заборон, покращених стандартів та перегляду екологічного законодавства. Наприклад, на рівні ЄС запроваджено оновлені екологічні вимоги для промислового сектору, що передбачають запровадження суворіших процедур видачі дозволів для нових та існуючих об'єктів, стимулювання енергоефективності та інновацій, а також встановлення суворіших лімітів на забруднення. Міжнародне енергетичне агентство наполягає на перегляді політики оподаткування утилізації нафтохімічних відходів. Безсумнівно, політика, що регулює вуглецеву інтенсивність імпортованої продукції, вплине на ринок промислової продукції в усьому світі, а через сукупність трансмісійних каналів впливу й на макроекономічне інфляційне середовище.

При цьому уряди країн, попри політику децентралізації, мають координувати реалізацію ініціатив з індустріального розвитку не лише для контролю стану екосистем, але й для гарантування здійсненості прогнозів щодо управління змінами клімату, які напряму впливатимуть на інтеграційні ініціативи. Так, в Україні вимагає ревізії підхід до розбудови системи

індустріальних парків без врахування позицій країни у міжнародному поділі праці, доступності енергетичних ресурсів, а відтак ціноутворення на них, потенційних ринків збуту, оцінки вуглецевого сліду і його відповідності взятим урядом обіцянок щодо скорочення вуглецевих викидів. В деяких азійських країнах заборона на добрива напряму впливає на виробників аміаку, оскільки аміак є важливим базовим матеріалом для синтетичних добрив. В свою чергу, тимчасові заборони на синтетичні добрива з метою зменшення імпорту для сприяння місцевого, сталого, органічного сільськогосподарства впливає на продовольчу безпеку, вимагаючи диверсифікації поставок у разі загострення ризиків кліматичних катастроф.

Серед ініціатив міжнародного співтовариства, спрямованих на протидію екологічним злочинам, слід виділити ініціативу прозорості видобувної промисловості (Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)), яка започаткована у 2003 році задля покращення управління та прозорості в країнах, багатих на ресурси, шляхом повної публікації та аудиту платежів компаній та державних надходжень від нафти, газу та видобутку корисних копалин. Ініціатива EITI сприяє відкритому та підзвітному управлінню природними ресурсами, проведенню ефективних реформ для забезпечення прозорості бенефіціарної власності у видобувних секторах економіки. Приєднання країн до стандарту Ініціативи не тільки підтримує відповідальне та прозоре виробництво корисних копалин, а й сприяє виявленню каналів для корупції (у гірничодобувній, нафтогазовій галузях, у секторі відновлюваних джерел енергії тощо). Вже понад 50 країн приєдналися до зазначеної Ініціативи, що посилює їх спроможність у побудові стійких економік.

Стратегічні пріоритети EITI на 2024—2028 роки ґрунтуються на багатосторонньому підході, який відображають Стандарти ініціативи прозорості видобувної промисловості, які спрямовані на забезпечення належного врядування та сталого розвитку у видобувному секторі, поєднуючи взаємодію урядів, бізнесу, громадянського суспільства у сфері боротьби із корупцією, посилення мобілізації внутрішніх доходів, сприяння енергетичному переходу [27]. Для ресурсозабезпечених країн корупція підриває переваги володіння багатствами природних ресурсів. Стандарт EITI посилює антикорупційні заходи шляхом розкриття інформації про корпоративну антикорупційну політику та практику, бенефіціарну власність, прискорене оформлення ліцензій та операції з дер-

жавними підприємствами. Створення публічних реєстрів бенефіціарної власності, які підтримує ЕІТІ, забезпечує важливий інструмент для розкриття інтересів всіх стейкхолдерів. У перспективі взаємодія усіх зацікавлених сторін, які працюють над боротьбою із корупцією та впровадженням ефективних антикорупційних заходів, має тільки поглиблюватись.

Практична реалізація стандартів ЕІТІ країнами, що володіють значними запасами природних ресурсів, сприяє ефективному управлінню внутрішніми доходами шляхом розкриття інформації про виробництво, експорт, витрати, державні фінанси та інвестиції. Це не тільки сприяє оптимізації фіскальних систем цих країн, розвиток внутрішніх доходів є основою їх сталого розвитку. Раціональне управління внутрішніми доходами, дотримання екологічних, соціальних та управлінських принципів (ESG), сприяє залученню інвестицій, важливих для побудови стійких економік у країнах, які, з одного боку, багаті на ресурси, а з іншого — знаходяться у торговій скруті.

Трансформація видобувного сектора та забезпечення глобального переходу до відновлюваної енергетики має відповідні ризики. Нові технології чистої енергії формують підвищений попит на відповідні природні ресурси, створюючи додаткове навантаження на навколишнє середовище та ризики нерівності. Нові положення стандарту ЕІТІ про розкриття інформації стосуються ризиків управління, пов'язаних з перехідними корисними копалинами, включаючи попередню згоду громад та публікацію оцінок впливу на навколишнє середовище.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження доводить нагальність розбудови системи глобальних інституцій управління стратегічними ресурсами, яка є вкрай складним й неоднозначним процесом (досвід розвитку міжнародного співробітництва в енергетичній сфері є красномовним). По суті, управління стратегічними ресурсами для контролю за кліматичними змінами передбачає перегляд концепції "суверенітету над ресурсами". Свого часу запровадження системи суверенних прав на природні ресурси являло собою найглибшу та найзначнішу міжнародну реформу щодо власності, контролю та використання землі та природних ресурсів — системи, що виникла як юридичне виправлення несправедливості колоніального привласнення природних ресурсів, яке поля-

гало в односторонній та безжальній експлуатації та позбавленні ресурсів іноземними державами та було пов'язане з насильством та нерівністю. Захист політичного контролю над природним середовищем та його ресурсами, а також забезпечення економічних вигод від експлуатації природних ресурсів для народу країни було визначено як його фундаментальне право. Водночас, затверджені на рівні міжнародного права право на самовизначення та суверенітет, не можуть бути відірвані від прав людини. А відтак визнання важливості дотримання прав людини для нормативного визначення права на самовизначення та суверенітету над природними ресурсами, по суті, допускає міжнародне втручання тоді, коли мова заходить про розбудову глобальних інститутів управління кліматичними змінами, що неможливо без глобального управління ресурсами, необхідними для забезпечення реалізації кліматичних ініціатив.

Якщо формування політики, стратегій та інституцій управління ризиками стихійних лих та адаптації до них легітимізуватиме втручання у національну політику на принципах консолідації запитів субнаціонального, національного та міжнародного рівнів, уряд країни втрачатиме суверенітет над вибором своєї спеціалізації в новому міжнародному поділі праці в умовах змін клімату, які одночасно є проблемою для розвитку і результатом асиметричності міжнародного розвитку. У цьому контексті шляхи до набуття ознак стійкості до кліматичних змін включають як поступові, так і трансформаційні підходи до розвитку. Трансформаційні стратегії розвитку роблять акцент на мінімізації ризиків, що походять із соціальної системи взаємодії. З одного боку, без поглиблення міжнародного співробітництва неможливо вирішення проблеми адаптації до кліматичних змін і протидії подальшому загостренню останніх, з іншого боку, проблема управління природними ресурсами, необхідними для нового цифрового й зеленого переходів, які детермінують ознаки нового промислового ренесансу, до якого так тяжіють лідери економічних регіонів в умовах загострення геополітичної конфронтації, сама по собі стає новим конфліктогеном.

Міжнародна співпраця у сфері комплексного управління ризиками стихійних лих відображає перехід від політики реагування на стихійні лиха до політики управління ризиками стихійних лих, що свідчить про зміну акцентів в питаннях планування. Політика управ-

ління ризиками стихійних лих робить більший акцент на комплексному зниженні ризиків стихійних лих і передбачає зміщення акценту на важливість розвитку стійкості до потенційного впливу фізичних подій на різних соціальних або територіальних рівнях, а також у різних часових вимірах. Політика підвищення стійкості для забезпечення здатності уникнути значних негативних наслідків передбачає одночасно зниження ризику стихійних лих та адаптацію до зміни клімату, що свідчить про розширення дискурсу — від управління ризиками стихійних лих, пов'язаних головним чином з готовністю до стихійних лих та реагуванням на них, до зниження ризику стихійних лих як таких. Потенційна співпраця також може включати спільні зусилля з адвокації, коли різні громади чинять постійний тиск на відповідні місцеві органи влади, щоб ті визначили пріоритетність своїх проблем, пов'язаних із діями щодо зміни клімату.

Література:

1. Булатова О. В., Захарова О. В., Карпенко О. І., Федоров Е. В. Економічна безпека країн в умовах сучасних глобальних трансформацій: виклики, загрози, ризики / за заг. ред. О. В. Булатової. Київ: МДУ, 2024. 290 с.
2. Булатова О. В., Сарбаш С. М. Міжнародна співпраця у протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Сучасні виклики для європейського бізнесу: безпека, конкурентоспроможність, екологічність. Конференція Дніпро. Проєкт 101085135-EUGREEN. 2024. С. 61—66.
3. Булатова О. В., Федоров Е. В. Виклики, загрози та ризики формування національної економічної безпеки: глобальний та національний рівень. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. 2022. Вип. 23. С. 52—65. <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2022-12-23-52-65>
4. Булатова О., Панченко В., Іващенко О. Мегатренди міжнародного економічного розвитку і виклики економічній безпеці: потенціал управління політикою стійкості та протидії ризикам. Modeling the development of the economic systems. 2023. № 2. С. 215—222. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-29>
5. Дугінець Г., Яценко О., Панченко В. Міжнародний досвід повоєнного відновлення: тригери соціально-економічного розвитку в умовах децентралізації. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2024. № 328 (2). С. 497—505. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-74>
6. Лук'яненко Д. Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2001. 538 с.
7. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Військовий бюджет як тригер економічного зростання і розвитку: поточні реалії і перспективи для України (міжнародний аспект). Ефективна економіка. 2019. № 12. С. 1—13.
8. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Критичний аналіз теоретичних підходів до встановлення макроекономічних ефектів військових витрат. Ефективна економіка. Електронне наукове фахове видання. 2019. № 11. https://doi.org/10.32702/2307_2105-2019.11.13
9. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Форсайт як інструмент відповідального державного управління і стратегування міжнародної економічної політики в умовах загострення глобальних проблем розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2024. № 326 (1). С. 350—358. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-55>
10. Панченко В., Птащенко О. В., Резнікова Н. В., Карп В. С. Міжнародні стратегії зменшення економічних, соціальних і технологічних розривів між країнами: історичні паралелі адаптації моделей стрибкоподібного і наздоганяючого розвитку. Агросвіт. 2025. № 7 (квітень). С. 4—15. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.7.4>
11. Панченко В., Птащенко О., Резнікова Н., Карп В. Багатовимірність проблем соціально-економічного розвитку в умовах глобальних викликів: інституційні рамки політики модернізації. Економічний простір. 2025. № 199. С. 86—98. <https://doi.org/10.30838/EP.199.86-98>
12. Панченко В., Птащенко О., Резнікова Н., Карп В. Стрибкоподібний і наздоганяючий розвиток як імператив модернізації та структурної трансформації азійських країн: історичні аспекти реалізації політики стимулювання експорту. Агросвіт. 2025. № 6. С. 17—29. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.6.17>
13. Панченко В., Резнікова Н. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навчальний посібник. Київ: АграрМедіа, 2025. 471 с.
14. Панченко В., Резнікова Н., Іващенко О. Стратегічний форсайт як інструмент протидії сучасним глобальним викликам економічній безпеці і нерівності: досвід ЄС для України у сприянні стійкості та сталості. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2023. № 4 (320). С. 31—39. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-5>

15. Птащенко О. В., Кириленко О. П., Курцев О. Ю. Вплив цифрових трансформацій на розвиток сучасного економічного простору: людський капітал, інклюзія, безпека. *Бізнес Інформ*. 2024. № 7. С. 180—190. URL: https://www.businessinform.net/article/?year=2024&-abstract=2024_7_0_180_190

16. Резнікова Н. В. Економічні виклики неозалежності: конфлікт інтересів в умовах глобальної взаємодії. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2013. № 1. С. 181—187.

17. Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Перспективи формування нових центрів економічного зростання в умовах нової норми світової економіки як прояв неозалежності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 11. С. 5—9.

18. Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Проблеми реінституціоналізації світової економіки в умовах неозалежності: нові виклики глобальному регулюванню. *Економічна наука*. 2017. № 10. С. 5—10.

19. Резнікова Н., Панченко В. Репортажі із цивілізаційних фронтів. На передовій міжнародної економічної політики. Київ: Аграр Медіа Груп, 2023. 234 с.

20. Breckner M., Sunde U. Temperature extremes, global warming, and armed conflict: new insights from high resolution data. *World Development*. 2019. Vol. 123. P. 104624. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104624>

21. Bulatova O., Reznikova N., Sarbash S. Asymmetry of the modern conflicts. *Przegląd Strategiczny*. 2024. No. 17. P. 25—34. <https://doi.org/10.14746/ps.2024.1.2>

22. Bulatova O., Zakharova O., Reznikova N. Modern scientific and methodological approaches to monitoring the economic security of countries. In: *Transformations, Challenges and Security: monograph*. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2024. P. 68—92.

23. Cederman L.-E., Hug S., Krebs L. F. Democratization and civil war: Empirical evidence. *Journal of Peace Research*. 2010. Vol. 47. No. 4. P. 377—394. <https://doi.org/10.1177/0022343310368336>

24. Cornish P. Terrorism, insecurity and underdevelopment. *Conflict — Security — Development*. 2001. Vol. 1. P. 147—151.

25. Coser L. A. Social Conflict and the Theory of Social Change. *The British Journal of Sociology*. 1957. Vol. 8. No. 3. P. 197—207.

26. Davies S., Pettersson T., Sollenberg M., Oberg M. Organized violence 1989—2024, and the challenges of identifying civilian victims. *Journal*

of Peace Research. 2025. Vol. 64. No. 2. <https://doi.org/10.1177/00223433251345636>

27. EITI strategic priorities 2024—2028. Priorities for improving extractives governance in a volatile and changing energy landscape. EITI. 2024. URL: <https://eiti.org/sites/default/files/EITI%20Strategic%20priorities%202024-2028.pdf>

28. Farrell H., Newman A. L. Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion. *International Security*. 2019. Vol. 44. No. 1. P. 42—79.

29. Fearon J. D., Laitin D. D. Ethnicity, Insurgency, and Civil War. *American Political Science Review*. 2003. Vol. 97. No. 1. P. 75—90. <https://doi.org/10.1017/s0003055403000534>

30. Gurr T. R. A Causal Model of Civil Strife: A Comparative Analysis Using New Indices. *American Political Science Review*. 1968. Vol. 62. No. 4. P. 1104—1124. <https://doi.org/10.2307/1953907>

31. Haastrup T. Global Conflict Trends: Planning for the Future. Folke Bernadotte Academy: Swedish Agency for Peace, Security and Development, 2024.

32. Haynes K. Diversionary conflict: Demobilizing enemies or demonstrating competence? *Conflict Management and Peace Science*. 2015. Vol. 34. No. 4. P. 337—358. <https://doi.org/10.1177/0738894215593723>

33. Hegre H., Nygard H. M. Governance and Conflict Relapse. *Journal of Conflict Resolution*. 2014. Vol. 59. No. 6. P. 984—1016. <https://doi.org/10.1177/0022002713520591>

34. Institute for Economics & Peace. Global Peace Index 2024: Measuring Peace in a Complex World. Sydney, 2024. URL: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/06/GPI2024-web.pdf>

35. Jung S. C. Economic slowdowns and international conflict. *Journal of Peace Research*. 2022. P. 002234332211166. <https://doi.org/10.1177/00223433221116656>

36. Kaldor M. New and old wars: organized violence in a global era. Cambridge: Polity Press, 1999.

37. Kelly A. M., Ngo Nguenda Radler R. D. Does energy consumption matter for climate change in Africa? New insights from panel data analysis. *Innovation and Green Development*. 2024. Vol. 3. No. 3. P. 100132. <https://doi.org/10.1016/j.igd.2024.100132>

38. Kirshner J. Classical realism and the challenge of global economic governance. *Oxford Review of Economic Policy*. 2024. Vol. 40. No. 2. P. 246—255.

39. Mach K. J. et al. Climate as a risk factor for armed conflict. *Nature*. 2019. Vol. 571. No. 7764. P. 193—197. <https://doi.org/10.1038/s41586-019-1300-6>
40. Mumford A. Proxy Warfare and the Future of Conflict. *The RUSI Journal*. 2013. Vol. 158. No. 2. P. 40—46. <https://doi.org/10.1080/0307-1847.2013.787733>
41. Nasdaq Verafin. Global financial crime report. 2024. URL: <https://elements.visualcapitalist.com/wpcontent/uploads/2024/04/1711973384569.pdf>
42. Panchenko V. G., Pinchuk Y. V. Current trends in the regulation of international trade in the conditions of excessive conflict of geoeconomic interests. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomika*. 2024. Vol. 27. P. 5—14. <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2024-14-27-5-14>
43. Plender J. The world was going transactional long before Trump. *The Financial Times*. 2025. Published FEB 6. URL: <https://www.ft.com/content/01af9c29-eb7f-484b-9fe7-2dbabc41ed52>
44. Ptashchenko O. Transformation of the global economic space in the present. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2018. Вип. 4 (245). С. 14—18.
45. Richmond O. A Prelude to Revisionism? The Stalemated Peace Model and the Emergence of Multipolarity in International Order. *Contemporary Security Policy*. 2025. Vol. 46. No. 2. P. 197—225. <https://doi.org/10.1080/13523260-2024.2437928>
46. Rinaldi S., Irrera D. The influence of Private Military Companies on global security. *The European Consortium For Political Research*. 2023. URL: <https://theloop.ecpr.eu/the-influence-of-private-military-companies-on-global-security/>
47. Rustad S. A. Conflict Trends: A Global Overview, 1946—2024. *Peace Research Institute Oslo (PRIO)*. 2025. 24 p.
48. Schwarzer D. Europe, the End of the West and Global Power Shifts. *Global Policy*. 2017. Vol. 8. Special Issue 4. P. 18-26.
49. Streeck W. Taking Back Control?: States and State Systems After Globalism. London: Verso Books, 2024.
50. Theiler T. The microfoundations of diversionary conflict. *Security Studies*. 2018. Vol. 27. No. 2. P. 318—343.
51. Unfried K., Kis-Katos K., Pose T. Water scarcity and social conflict. *Journal of Environmental Economics and Management*. 2022. Vol. 113. <https://doi.org/10.1016/j.jeem.2022.102633>
52. Zehorai I. Forbes Israel Special Report: The World's Richest Terrorist Organizations. *Forbes Israel*. 2024. URL: <https://forbes.co.il/e/the-worlds-richest-terrorist-organizations/>

References:

1. Bulatova, O. V., Zakharova, O. V., Karpenko, O. I. and Fedorov, E. V. (2024), *Ekonomichna bezpeka krain v umovakh suchasnykh hlobalnykh transformatsii: vyklyky, zahrozy, ryzyky* [Economic Security of Nations amid Contemporary Global Transformations: Challenges, Threats, and Risks], MDU, Kyiv, Ukraine.
2. Bulatova, O. V. and Sarbash, S. M. (2024), "International cooperation in combating money laundering and terrorist financing", *Suchasni vyklyky dlya yevropeys'koho biznesu: bezpeka, konkurentospromozhnist, ekolohichnist. Konferentsiya* [Modern challenges for European business: security, competitiveness, environmental friendliness. Conference], Proekt 101085135-EUGREEN, Dnipro, Ukraine, pp. 61-66.
3. Bulatova, O. V. and Fedorov, E. V. (2022), "Challenges, threats and risks of shaping national economic security: global and national level", *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, vol. 23, pp. 52—65, <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2022-12-23-52-65>
4. Bulatova, O., Panchenko, V. and Ivashchenko, O. (2023), "Megatrends of international economic development and challenges to economic security: the potential of resilience and risk management policy", *Modeling the Development of the Economic Systems*, vol. 2, pp. 215—222, <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-29>
5. Duhynets, H., Yatsenko, O. and Panchenko, V. (2024), "International experience of post-war recovery: triggers of socio-economic development in the context of decentralization", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 328 (2), pp. 497—505, <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-74>
6. Lukianenko, D. H. (2001), *Stratehii ekonomichnoho rozvytku v umovakh hlobalizatsii* [Strategies of Economic Development under Globalization], KNEU, Kyiv, Ukraine.
7. Panchenko, V. H., Reznikova, N. V. and Ivashchenko, O. A. (2019), "Military budget as a trigger of economic growth and development: current realities and prospects for Ukraine (international aspect)", *Efektivna ekonomika*, vol. 12, pp. 1—13.
8. Panchenko, V. H., Reznikova, N. V. and Ivashchenko, O. A. (2019), "Critical analysis of theoretical approaches to determining the macroeconomic effects of military expenditures",

Efektivna ekonomika. Elektronne naukovе fakhove vydannia, vol. 11, https://doi.org/10.32702/2307_2105-2019.11.13

9. Panchenko, V. H., Reznikova, N. V. and Ivashchenko, O. A. (2024), "Foresight as a tool of responsible public governance and strategizing international economic policy under escalating global development challenges", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 326 (1), pp. 350—358, <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-55>

10. Panchenko, V., Ptashchenko, O. V., Reznikova, N. V. and Karp, V. S. (2025), "International strategies to reduce economic, social and technological gaps between countries: historical parallels of leapfrog and catching-up development models", *Ahrosvit*, vol. 7, pp. 4—15, <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.7.4>

11. Panchenko, V., Ptashchenko, O., Reznikova, N. and Karp, V. (2025), "Multidimensionality of socio-economic development problems under global challenges: institutional framework of modernization policy", *Ekonomichnyi prostir*, vol. 199, pp. 86—98, <https://doi.org/10.30838/EP.199.86-98>

12. Panchenko, V., Ptashchenko, O., Reznikova, N. and Karp, V. (2025), "Leapfrog and catching-up development as an imperative of modernization and structural transformation in Asian countries: historical aspects of export promotion policy", *Ahrosvit*, vol. 6, pp. 17—29, <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.6.17>

13. Panchenko, V. and Reznikova, N. (2025), *Mizhnarodni stratehii ekonomichnoho rozvytku: navchalnyi posibnyk [International Strategies of Economic Development: A Textbook]*, Ahrar-Media, Kyiv, Ukraine.

14. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2023), "Strategic foresight as a tool to counter current global challenges to economic security and inequality: EU experience for Ukraine in fostering resilience and sustainability", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 4 (320), pp. 31—39, <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-5>

15. Ptashchenko, O. V., Kyrylenko, O. P. and Kurtsev, O. Yu. (2024), "Impact of digital transformations on the development of modern economic space: human capital, inclusion, security", *Biznes Inform*, vol. 7, pp. 180—190, available at: https://www.businessinform.net/article/?year=2024&abstract=2024_7_-0_180_190 (Accessed 30 July 2025).

16. Reznikova, N. V. (2013), "Economic challenges of neo-dependence: conflict of interests

in the context of global interaction", *Stratehiya rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sotsiologiya, pravo*, vol. 1, pp. 181—187.

17. Reznikova, N. V. and Ivashchenko, O. A. (2017), "Prospects for forming new centers of economic growth in the conditions of the new normal of the world economy as a manifestation of neo-dependence", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 11, pp. 5—9.

18. Reznikova, N. V. and Ivashchenko, O. A. (2017), "Problems of reinstitutionalization of the world economy under neo-dependence: new challenges to global regulation", *Ekonomichna nauka*, vol. 10, pp. 5—10.

19. Reznikova, N. and Panchenko, V. (2023), *Reportazhi iz tsyvilizatsiinykh frontiv. Na peredovii mizhnarodnoi ekonomichnoi polityky [Reports from the Frontlines of Civilization: At the Forefront of International Economic Policy]*, Ahrar Media Hrup, Kyiv, Ukraine.

20. Breckner, M. and Sunde, U. (2019), "Temperature extremes, global warming, and armed conflict: new insights from high resolution data", *World Development*, vol. 123, p. 104624, <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104624>

21. Bulatova, O., Reznikova, N. and Sarbash, S. (2024), "Asymmetry of the modern conflicts", *Przeglad Strategiczny*, vol. 17, pp. 25—34, <https://doi.org/10.14746/ps.2024.1.2>

22. Bulatova, O., Zakharova, O. and Reznikova, N. (2024), *Modern scientific and methodological approaches to monitoring the economic security of countries*, In: *Transformations, Challenges and Security: monograph*, Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania.

23. Cederman, L.-E., Hug, S. and Krebs, L. F. (2010), "Democratization and civil war: Empirical evidence", *Journal of Peace Research*, vol. 47(4), pp. 377—394, <https://doi.org/10.1177/00223433-10368336>

24. Cornish, P. (2001), "Terrorism, insecurity and underdevelopment", *Conflict — Security — Development*, vol. 1, pp. 147—151.

25. Coser, L. A. (1957), "Social Conflict and the Theory of Social Change", *The British Journal of Sociology*, vol. 8 (3), pp. 197—207.

26. Davies, S., Pettersson, T., Sollenberg, M. and Oberg, M. (2025), "Organized violence 1989-2024, and the challenges of identifying civilian victims", *Journal of Peace Research*, vol. 62(4), <https://doi.org/10.1177/00223433251345636>

27. EITI. (2024), "EITI strategic priorities 2024—2028. Priorities for improving extractives governance in a volatile and changing energy landscape", available at: <https://eiti.org/sites/default/files/EITI%20Strategic%20>

priorities%202024-2028.pdf (Accessed 30 July 2025)

28. Farrell, H. and Newman, A. L. (2019), "Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion", *International Security*, vol. 44 (1), pp. 42—79.

29. Fearon, J. D. and Laitin, D. D. (2003), "Ethnicity, Insurgency, and Civil War", *American Political Science Review*, vol. 97 (1), pp. 75—90, <https://doi.org/10.1017/s0003055403000534>

30. Gurr, T. R. (1968), "A Causal Model of Civil Strife: A Comparative Analysis Using New Indices", *American Political Science Review*, vol. 62 (4), pp. 1104-1124, <https://doi.org/10.2307/1953907>

31. Haastrup, T. (2024), "Global Conflict Trends: Planning for the Future", *Folke Bernadotte Academy: Swedish Agency for Peace, Security and Development*.

32. Haynes, K. (2015), "Diversionary conflict: Demonizing enemies or demonstrating competence?", *Conflict Management and Peace Science*, vol. 34 (4), pp. 337-358, <https://doi.org/10.1177/0738894215593723>

33. Hegre, H. and Nygard, H. M. (2014), "Governance and Conflict Relapse", *Journal of Conflict Resolution*, vol. 59(6), pp. 984—1016, <https://doi.org/10.1177/0022002713520591>

34. Institute for Economics & Peace (2024), *Global Peace Index 2024: Measuring Peace in a Complex World*, Sydney, available at: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/06/GPI2024-web.pdf> (Accessed 30 July 2025).

35. Jung, S. C. (2022), "Economic slowdowns and international conflict", *Journal of Peace Research*, vol. 61, <https://doi.org/10.1177/00223433221116656>

36. Kaldor, M. (1999), *New and old wars: organized violence in a global era*, Polity Press, Cambridge, United Kingdom.

37. Kelly, A. M. and Ngo Nguenda Radler, R. D. (2024), "Does energy consumption matter for climate change in Africa? New insights from panel data analysis", *Innovation and Green Development*, vol. 3(3), p. 100132, <https://doi.org/10.1016/j.igd.2024.100132>

38. Kirshner, J. (2024), "Classical realism and the challenge of global economic governance", *Oxford Review of Economic Policy*, vol. 40 (2), pp. 246—255.

39. Mach, K. J. et al. (2019), "Climate as a risk factor for armed conflict", *Nature*, vol. 571, no. 7764, pp. 193—197, <https://doi.org/10.1038/s41586-019-1300-6>

40. Mumford, A. (2013), "Proxy Warfare and the Future of Conflict", *The RUSI Journal*, vol. 158

(2), pp. 40—46, <https://doi.org/10.1080/0307-1847.2013.787733>

41. Nasdaq Verafin. (2024), "Global financial crime report", available at: <https://elements-visualcapitalist.com/wpcontent/uploads/2024/04/1711973384569.pdf> (Accessed 30 July 2025).

42. Panchenko, V. G. and Pinchuk, Y. V. (2024), "Current trends in the regulation of international trade in the conditions of excessive conflict of geoeconomic interests", *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, vol. 27, pp. 5—14, <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2024-14-27-5-14>

43. Plender, J. (2025), "The world was going transactional long before Trump", *The Financial Times*, available at: <https://www.ft.com/content/01af9c29-eb7f-484b-9fe7-2dbabc41ed52> (Accessed 30 July 2025).

44. Ptashchenko, O. (2018), "Transformation of the global economic space in the present", *Visnyk Shkhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalya*, vol. 4 (245), pp. 14—18.

45. Richmond, O. (2025), "A Prelude to Revisionism? The Stalemated Peace Model and the Emergence of Multipolarity in International Order", *Contemporary Security Policy*, vol. 46(2), pp. 197—225, <https://doi.org/10.1080/13523-260.2024.2437928>

46. Rinaldi, S. and Irrera, D. (2023), "The influence of Private Military Companies on global security", *The European Consortium For Political Research*, available at: <https://theloop.ecpr.eu/the-influence-of-private-military-companies-on-global-security/> (Accessed 30 July 2025).

47. Rustad, S. A. (2025), *Conflict Trends: A Global Overview, 1946—2024*, Peace Research Institute (PRIO), Oslo.

48. Schwarzer, D. (2017), "Europe, the End of the West and Global Power Shifts", *Global Policy*, vol. 8, special issue 4, pp. 18—26.

49. Streeck, W. (2024), *Taking Back Control?: States and State Systems After Globalism*, Verso Books, London, United Kingdom.

50. Theiler, T. (2018), "The microfoundations of diversionary conflict", *Security Studies*, vol. 27 (2), pp. 318—343.

51. Unfried, K., Kis-Katos, K. and Pose, T. (2022), "Water scarcity and social conflict", *Journal of Environmental Economics and Management*, vol. 113, <https://doi.org/10.1016/j.jeeem.2022.102633>

52. Zehorai, I. (2024), "Forbes Israel Special Report: The World's Richest Terrorist Organizations", *Forbes Israel*, available at: <https://forbes.co.il/e/theworlds-richest-terrorist-organizations/> (Accessed 30 July 2025).

Стаття надійшла до редакції 07.08.2025 р.